

NIPA RAUMALA VIIMEISELLÄ VALTAUKSELLA LEMMENJOEN PATRIARKAN, TANKAVAARAN TRAVOLTAN MERKILLINEN ELÄMÄ

Iltalehti 13.6.1983

Teksti ja kuvat
SEPPÖ J. PARTANEN

● **Lapin kultamaiden tunnetuin partasuu, melkein viimeinen elinkautinen, Lemmenjoen patriarkka ja Tankavaaran travolta Nipa Raumala haudattiin viikko sitten kullakaivajien viimeiselle valtaukselle Inarin hautausmaalle. Nipan mukana meni isomushippu kullahistoriaa. Samalla kullankaivajat menettivät parhaimman PR-miehensä, kautta maailman tunnetun tarinaniskijän, taitavan veroilmoitusten täyttäjän, itseopiskelleen kullan ja korukivien tuntijan ja ennen kaikkea ystävän, jonka kaltaista ei toista tule.**

● Saappaat johdattivat Nipan koulunpenkiltä sotaan, poltetun Lapin läpi Lemmenjoen kultakentille, turvekammioista loistohoteleihin ja presidentin kutsuille, erämaan yksinäisyydestä matkailumannekiiniksi Tankavaaraan. Tuuhean parnan takaa tutkien katsovista silmistä tuli vähitellen Lapin kullankaivun tunnetuin tavaramerkki.

Nipa esiintyi elokuvissa, televisiossa, messuilla ja näytellyissä. Hänestä luotiin pelle ja sankari, mutta kaikkien julkisuuteen saatettujen roolien takana oli rauhaa rakastava,

kaikesta riidasta ja hälinästä viisaan varjoon vetäytyvä humoristi, stikeä uurastaja, älykäs kirjoittaja ja keskustelija. Julkisen kohun hän kuittasi ainutkertaisella tavallaan tokaistemalla: "Kiire se on ihmisen pahin vihollinen".

Väitteli itsensä värriksi

● Nipa Raumala syntyi Muhoksella 7.12.1922. Nuoruus jäi lyhyeksi, sillä oppikoulun seitsemänneltä luokalta hän lähti sotaan. Sotavuosistaan hän ei jälkeensä paljon puhellut, totesipa vain väitelleensä itsensä siinä sivussa värriksi. Sodan päätyttyä Nipa teki elämänsä suurimman ratkaisun. Edessä oli vanha tuttu, mutta ei enää entisen kaltainen Oulun lyseon pihamaa. Kaiken koetun jälkeen paluu koulunpenkille tuntui turhalta. Irrallisenä elämästä Nipa matkusti halki poltetun Lapin Laanilaan, jossa tiesi setänsä Aaron olevan kullankaivajana.

Tätä sattuman sanelemaa ratkaisua Nipa ei koskaan katunut. Toisenlaisen ratkaisun tuloksena hän näki itsensä "istumassa jonakin pienenä byrokraattina valtion pulpetissa siirtellessä papereita pinosta toiseen".

Kullankaivajaksi Morgamille

● Huhut Lemmenjoen kulta-

löydöstä levisivät verkkaisesti kylissä ja kapakoissa talvella 1946. Ranttilan veljekset olivat edellisenä syksynä saaneet lupaavasti kultaan Lemmenjoen sivupurosta Morgamojasta.

Nipa marssi ensimmäisenä tarkistamaan huhujen todenperäisyyttä ja löysi Jomppasteinojan suusta neljänneskilon kulta.

Seuraavana keväänä alkoi kultaryntäys. Nipan löytöpaikka ehdittiin vallata ja rauhan miehenä Nipa siirtyi uusiin maisemiin. Hän asettui Ruihtuäytsille ennen kaivamattomalle pyrolle ja työskenteli siellä koko kultaryntäyksen ajan vuosina 1947–53. Sieltä hän löysi huono-onnisen kaivukauden päättyessä 20 päivänä lokakuuta 1953 elämänsä suurimman kultahipun. Se painoi 103 grammaa ja pelasti pullahtamiselta pois kulta-mailta.

Se suuri pamaus

Ruihtulla viettämiensä vuosien aikana Nipa on näkemässä ja tekemässä Lemmenjoen kullahistoriaa. Parisataa miestä möyri montuillaan hake-massa emäkalliota. Rahmenkunta porukkaa rypi rahassa, lentokoneet ja moottoriveneet välittivät liikennettä maalikyliin, mutta suurin osa erämaan tuoduista unelmista hautautui arvottomaan soraan. Joku tuli säkki selässä hakemaan

kultaa. Toisella oli vasemmassa taskussa kultaan varten tyhjäksi juotu viinapullo ja oikeassa täysinäinen varapullo. Nipa käytti aikansa perehtymällä kullan esiintymiseen, ominaisuuksiin, kulutatukimuksiin.

Nipa valittiin perustetun Lapin Kullankaivajien liiton johtokuntaan ja hän toimi liiton sihteerinä kymmeniä vuosia. Hän oli Sylvia Petronellan kanssa ostoksilla Inarissa, kun poliisi vei tytön mennessään jättäen jälkeensä synkkiä ja vihaisia miehiä.

Eräänä syyskesän iltana Nipan kääppäverineen oli kyläilemässä muutaman kilometrin päässä. Kesken parhaimman seurustelun kotikämpän suunnalta kuului valtava pamaus ja ilmaan nousi sienimäinen pilvi: "Taisi mennä kääppä, mutta lämmitetään sauna", sanoi Nipa. Kun aamutunteina lopulta Ruihtulle marsittiin, edessä oli lohdyton näky: "Norjasta ostetun raatorasvan nokareita roikkui tunturikoivun lehdeillä ja kääppä ei hajonnut niin perusteellisestio, ettei edes kahta jauhohönpölyä löytynyt päällekkäin", luonnosteli Nipa jälkeensä tapahtumaa. Kääppäverin piipusta oli pudonnut kyteviä tupakoita, joista tuli oli päässyt työmaalle varattuihin räjähteisiin.

Matkailumannekiiniksi

Lemmenjoen kultaryntäys

oli äkkiä ohitse. Jäljelle jäi kymmenkunta elinkautista. Kullan maailmanmarkkinahinta oli pudonnut kaikkien aikojen alamaihin. Gramman hipusta sai muutaman markan. Eteenpäin oli kuitenkin ellettävä ja Nipä päätti huuhtoa kultaan montun reunalle töllestelemään ilmestyneiden retkeilijöiden taskusta. Ei onnistunut sekään. Joku suostui hieman maksamaan vaskoolin pyörittämisestä, mutta samalla saattoi kadota kallis vaskooli. Seuraavana yönä montulta katosi painava kultaränni tai ikkunalla säilytetty kullapullo.

Korhosen Yrjö oli omalla kämpällään Jäkälä-äytsyllä yrittänyt samankaltaista puuhaa yhtä huonolla menestyksellä. Kevättalvella 1969 pojilla oli suunnitelma muuttaa sinne, missä matkailijat liikkuvat. Puskun kämpässä viestelettiin matkailutouhun aloittamisesta ja seuraavana kesänä Nipa ja Yrjö menivät Tankavaaraan. Koehuuhdonta antoi kohtalaisen tuloksen ja paikalle päätettiin perustaa matkailukuhuuhtomo. Se aloitti vaatimattomasti: valtatieen varteen pystytettiin kyltti. Nipa, Yrjö ja muut vanhat kultamiehet opastivat matkailijoita vaskaamisessa. Kymmenessä vuodessa tästä huuhtomosta kasvoi kautta maailman tunnettu Tankavaaran kullakylä museoineen.

Uusi elämä ei ajan myötä

miellyttänyt erämaan vapautteen tottunutta kullakaivajaa. Nipa tuli hyvin toimeen ulkomaisten matkailijoiden kanssa. Hän puhui saksa ja osasi vastata myös muunkielisiin kysymyksiin. Suomalainen sankarimatkailija ja hänen ikunen kysymyksensä "onko täältä koskaan kukaan mitään löytänyt" pani joskus laskemaan kymmenen. Opastajan työtään Nipa nimitti ironisesti "häntien pesemiseksi". Syksyisin sormissa oli vaskoolimyrkytys ja painajaisuissaan Nipa "opetti akoille vain vaskaamista". Pakeneminen takaisin Lemmenjoen rauhaan auttoi ja viimeisen kesänsä Nipa vietti ystävänsä Kangasniemen Jaskan valtauksella Ruihtulla.

Kunnian ja omantunnon kautta

● Syksyisin Nipa oli useita kuukausia Inarissa täyttäen ystäviensä ja tuttavien veroilmoituksia. Hän tunsikin kunnian ja omantunnon kiertoa. Kultamiehet, poromiehet sekä monet tuttavat kantoivat Nipalle epämääräisen kuittipöytäkirjan, jotka hän tunteella ja taidolla asetti järjestykseen. Viikonloppuisin Nipaa ei nähty paikallisissa baareissa tai ravintoloissa. Kylällä tiedettiin välittömästi "Nipan sortuneen", mikäli hän postia haaksissaan oli käväissyt juomas-pullon keskikaljaa.

EN ELAMA

Turvekammioista kristallikruunujen alle

● Kultamailla Nipa asui vaatimattomissa turvekammeissa tai tunturikoivuista kasatuissa kämpissä. Sieltä hänen tiensä johti hotelleihin ja herrojen kutsuille. Syksyllä 1977 Nipa ja Kokko Heikki saivat kutsun itsenäisyyspäivän juhliin presidentin linnaan. Pari päivää ennen juhlia Nipa soitti pyytäen hankkimaan saappaiden ja sarkahousujen tilalle juhlavaatteet: "Koko on 52 ja epänormaali".

Juhlapuku paitoineen ja hännystakkineen löytyi paikallisesta pukuvuokraamosta. Samoihin aikoihin Nipa sai kutsun ja lentoliiput Saksaan mukanaan autokuormallinen kultahiekkaa. Siellä hän viikon verran pelehti mainosvalttina suuren huonekaluhallin avajaisissa. Vastaavanlaisilla esiintymisillä, messuilla, näyttelyissä, ravintoloissa ja erilaisissa tapahtumissa Nipa kokosi rahaa Inariin rakennettua kultamieskotia varten. Nipalla oli ystäviä ympäri maailmaa ja heitä hän joskus matkusteli katsomaan.

Tarinat jäävät kultahistoriaan

● Nipa taisi myös kirjoittamisen taidon. Hän osasi pelkistää ja karrikoida, luonnehtia muutamalla sanalla ihmisluonnon syvimät syöverit. Nipa kir-

joitteli pyynnöstäni tarinoita Puskun kämpässään.

Nipan tarinat julkaistiin toukokuussa ilmestyneessä Lapin kultamaat -kirjassa. Olin viemässä lämpiäiskirjaa hänelle 27. toukokuut.. Nipa oli kuollut edellisenä päivänä Ounasrinteen sairaalassa Rovaniemellä. Käyttämättä jäi myös Nipan 60-vuotislahjakseen marraskuussa saama kirjoitus-kone.

Melkein viimeinen elinkautinen

● Lemmenjoen vanhoista veteraaneista Nipan jälkeen jäivät Miessijoella ympäri vuoden asuva Heikki Pihlajamäki sekä takaisin Jäkälä-äytsin valtaukselle muuttanut Yrjö Korhonen. Valtauksia kultamailla on tällä hetkellä enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Uudet miehet entisen kaltaisine unelmineen penkovat vanhoja kultamonttuja. Heistä joku ehkä jää Nipan tapaan elinkautiseksi. Se vaatii kuitenkin vuosikymmenien hiljaisen uurastuksen, sopeutumisen ja yksinäisyyden kautta kasvamisen itsensä ja kansaishmisten hyväksymiseen.

Kulta-Lappi ei Nipan jälkeen enää koskaan ole entisen kaltainen. Paras osa siitä on hänen mukanaan siirtynyt Inarin hautausmaalle pyrkyreiden palstalle, jossa ennen häntä ovat Heikki Kokko, Peller-

vo Kankainen, Kalle Karppinen, Väinö Hoppu, Veikko Nevalainen, Jakko Isola ja Matti Omenainen.

Harva oli joukosta poissa

● Kullankaivajain liiton kutsu Nipa Raumalan hautajaisiin oli viikossa kiirinyt pitkin maailmaa. Juna, linja-auto ja lentokone toivat etelästä ihmisiä, posti välitti sähköitä ja kukka-kauppa seppeleitä. Parisataa ihmistä, jokaisella omakohtaiset muistot Nipasta, täytti Inarin pienen kirkon. Vain harva oli joukosta poissa. Pihlajamäen Heikki ei tapansa mukaan jättänyt Miessimaataan ja Korhosen Kullervo lähetti Tukolmasta sähköen. Viime syksynä miehensä Kokko-Heikin hautaan saattanut Ranta-Mari haettiin paikalle sairaalasta niinkuin Nipa lentokoneella Heikin hautajaisiin.

Nipa sai viimeisen leposijansa vanhan ystävänsä Kokko Heikin viereen. Jotakin sanatonta symboliikkaa häivähti vieraiden mielessä, kun liiton Nipalle hankkima tammiarkku ei aluksi ollut sopia kaivettuun hautaan. Monet kullankaivajat viimeiselle matkalle saattanut saamelaispastori Jouko Lepistö joutui hieman suurentamaan sitä aukkoa, jonka läpi jokaisen on joskus kuljettava. □



Helena Sahavirta

Nipa Raumala lasketaan viimeiselle leposijalleen Inarin hautausmaalle. Kultamiesten hautapaikka on saanut nimen "Pyrkyreiden palsta". Nimi syntyi muutama vuosi sitten jonkun yrittäessä miettiä, kenen vuoro seuraavaksi tulisi: "Turha niitä vuoroja on miettiä. Niitä pyrkyreitä on täälläkin alalla. Menevät toisen vuorolla." Sanoi eräs asian loppuun ajatellut.

Tekstin jälkeen edullinen

ilmoitusten
kuukausipaketti.

Toistoalennus 50 %.
Ilmoita, puh. 90-53031/
puhelinilmoitukset.

**UUSI SUOMI
ILTALEHTI**